

REGIMUL CANONIC, STATUTAR ȘI REGULAMENTAR PRIVIND AVEREA MONAHIILOR

de Pr. Lect. Univ. Dr. **Cosmin PANȚURU**

Abstract: Together with clergy and lay staff, monks constitute another category of Church members. When joining the monastery, they depose three vows: the submission one, the castity and the vow of voluntary poverty. Some canonical norms regulate their judicial system, having both canonical and judicial consequences. In addition, a part of state legislation imply (directly or indirectly) the way in which those three vows are deposed by the relevant monks.

Keywords: the estate of monks, canonical norms, state legislation

„Monahii” sau „monahiile” sunt persoane care, prin legământ, duc o viață ascetică și trăiesc într-o mănăstire. De asemenea, „averea” este definită ca fiind: „totalitatea bunurilor care se află în posesia cuiva”¹.

*Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă a mănăstirilor*² (1950), atunci când definește mănăstirea ca fiind „un așezământ de rugăciune în care viețuiește o obște de călugări sau călugărițe”, face referire implicită la condițiile de intrare în această comunitate. Deci, persoanele amintite sunt cele care „au făgăduit înaintea lui Dumnezeu, în cadrul slujbei solemne de intrare în monahism, să-și petreacă viața în înfrânare, în sărăcie de bună voie și ascultare” (art. 2 din *Regulamentul monahal*).

Prin urmare, viitorul monah depune în cadrul slujbei solemne cele trei voturi: înfrânarea, sărăcia de bună voie și ascultarea.

Referitor la deținerea bunurilor materiale, mai multe norme canonice și juridice decid în această privință. Astfel, Părinții Sinodului din Constantinopol (861) prin canonul 6 legiferează în mod imperativ că „monahii sunt obligați să nu aibă nimic al lor propriu, ci toate ale lor să le

¹ *Dicționar explicativ al limbii române*, accesat online la data de 10 iunie 2018, ora 14,33.

² *Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor*, publicat în vol. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, 1953, p. 385-425; În vigoare cu amendamentele aduse de Sfântul Sinod în ședința din 4 iunie 1998, publicat în *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române - Extras*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 97-136.

atribuie mănăstirii”, invocând capitolul 4, versetul 32 din Cartea Faptele Apostolilor. Textul canonului îngăduie ca înainte de intrarea în mănăstire aceștia să dispună de averile acumulate în favoarea altor persoane în privința transmiterii proprietăților lor și care nu sunt oprite prin dispoziții legale. După intrarea în mănăstire, așezământul respectiv va urma să le utilizeze averile, nemaîngăduindu-li-se să poarte de grijă și să hotărască în mod particular de acele bunuri. În caz contrar, averea tăinuită se va confisca de către egumen sau episcop și vândută, beneficiul urmând a fi împărțit săracilor³.

Dar: în „*Învățătură pentru cel ce vrea să primească schima sau chipul monahicesc, adică să se îmbrace în sfântul și îngerescul chip al mantiei*” înainte de slujba efectivă, „după un ceas sau două din noapte, poruncește starețul unuia dintre duhovnici să aducă înaintea sa pe cel pregătit spre tundere. Și venind acesta, îl învață egumenul din sfintele scripturi: ce este călugăria, cum se cuvine a petrece viața monahicească în înfrânare, supunere și adevărată ascultare; și câte îl va lumina Dumnezeu îl învață și-i descoperă”⁴.

Totodată, în cadrul „*Rânduiei slujbei la primirea schimei sau a chipului celui mic, adică a mantiei*”, ieromonahul îl întreabă (printre altele) pe cel ce dorește să urmeze viața afară de lume: „Vei petrece în mănăstire și în pustnicie până la cea din urmă a ta suflare? Te vei păzi pe tine însuși în feciorie, în întreaga înțelepciune și în cucernicie? Vei păzi până la moarte ascultarea către mai-marele tău și către frații cei întru Hristos? (...)”. La fiecare dintre acestea, cel întrebat răspunde: „Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte”⁵.

Așadar, nici în învățătura anterioară ceremoniei bisericești, nici în timpul slujbei tunderii în monahism neofitului nu i se amintește de votul sărăciei de bună voie! Prin urmare, acesta nu îl depune. I se recomandă, totuși, acest sfat: „De sărăcie să nu te ferești”⁶, ceea ce înseamnă o acceptare (implicită) a sărăciei!

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române din 2008⁷, atunci când definește „mănăstirea” păstrează o parte din principiile anterioare, arătând că viețuitorii acesteia „s-au hotărât în mod liber să-și petreacă viața în înfrânare, în sărăcie de bună voie și ascultare” (art. 74, al. 1 din *Statut* - 2008), eliminând ca aceste trei voturi să fie

³ A. Șaguna, *Compendiu de Drept canonic*, Sibiu, 1913, p. 160.

⁴ Rânduielele tunderii în monahism, *Molitfelnic*, Editura IBMBOR, București, 1998, p. 470.

⁵ *Ibidem*, p. 472.

⁶ *Ibidem*, p. 473.

⁷ *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, aprobat prin Hotărârea Sf. Sinod nr. 4768 din 28 noiembrie 2007 și publicat în „M. O.” nr. 50 din 22 ianuarie 2008.

„făgăduite înaintea lui Dumnezeu, în cadrul slujbei solemne rostite la intrarea în monahism”, așa cum specifică art. 2 din *Regulamentul Monahal*.

În același context, art. 15 din *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române*⁸ din 1925 prevedea că averea monahilor adusă „în mănăstire, ca și cea dobândită, în orice mod, în timpul monahismului, rămâne întregă mănăstirii de care țin”.

Deci ei puteau „aduce” la intrarea „în mănăstire” bunuri mobile. De asemenea, puteau dobândi după tunderea în monahism „în orice mod” (cumpărare, donație, testament, etc.) alte bunuri de care se puteau bucura în timpul șederii în mănăstire. În cazul moștenirii unui bun imobil dobândit prin succesiune sau testament, acesta, conform art. 15 invocat, revenea mănăstirii. Interesant este că articolul 15 nu precizează momentul intrării în proprietatea mănăstirii a bunurilor respective. Prin urmare transmiterea de proprietate trebuia făcută în timpul vieții monahilor/monahiilor deoarece art. 15 nu face derogare de la prevederile Codului civil ca în cazul art. 13 privitor la averea mitropoliților, episcopilor și arhierilor.

Ne întrebăm, în cazul morții lor, această avere, dacă nu ar fi fost testată mănăstirii, cui ar fi putut reveni? Un prim răspuns ar fi: mănăstirii însăși. De ce? Pentru că prevederea respectivă este, în drept, prevedere legală, iar *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române - 1925* e socotită a fi chiar o lege specială, care derogă implicit de la cea generală (Codul civil) în această speță, și, prin urmare, prevederile în materie de succesiune ale Codului civil nu se aplică în cazul de față.

Un al doilea răspuns la aceeași întrebare ar putea fi: moștenitorilor rezervatari (ascendenți sau descendenți ori colaterali sanguini) întrucât, în interpretarea articolului 15 prin metoda „*analogia legis*”, nu se face precizarea expresă a derogării în acest caz de la legea generală (în mod similar ca în cazul arhierilor).

În acest sens un singur articol din *Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române*⁹ din 1925 lămurește cazul: privitor la averea monahilor, cu referire la invocarea canonului 6 al Sinodului II Constantinopol, se dispunea prin art. 108 că „monahii trebuie să ducă o viață chinovială de obște (...)”. Or, în înțelesul canonului și articolului invocat, o viață chinovială de obște (cuvânt provenit din termenii grecești „*κοινός*” (comun) și „*βίος*” (viață)) nu înseamnă altceva decât „viața în comun a acestei categorii de persoane, care, deși locuiesc fiecare în chiliile separate din incinta mănăstirii, nu au avere personală, dar au totuși obligativitatea de a participa împreună la toate activitățile mănăstirii.

⁸ *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române*, publicată în „M. Of.” nr. 97 din 6 mai 1925.

⁹ *Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române*, publicat în „M. Of.” nr. 97 din 6 mai 1925.

În mod similar canonul 19 al Sinodului VII ecumenic impune că cel ce intră în mănăstire nu mai poate dispune de averea sa, ci ea trece în posesiunea mănăstirii: „(...) Iar în privința lucrurilor (bunurilor) celor date de părinți copiilor drept zestre, sau a celor aduse din averea lor (proprietatea lor), dacă mărturisesc cei ce le aduc că acestea sunt închinare (afierosite, consacrate) lui Dumnezeu, am orânduit că, ori de ar rămâne, ori de ar ieși, acelea să rămână în mănăstire, după făgăduința aceluia (care le-a adus), afară dacă n-ar fi vina înaintestătătorului (egumenului, pentru ieșirea din mănăstire a aceluia)”¹⁰.

Prevederea a fost păstrată și în art. 196 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* din 1949, precum și în art. 195 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* din 2008: „Bunurile călugărilor și călugărițelor aduse cu dânsii sau donate mănăstirii la intrarea în monahism, precum și cele dobândite în orice mod în timpul viețuirii în mănăstire, rămân în totalitate mănăstirii de care aparțin și nu pot face obiectul revendicărilor ulterioare”. Este de la sine înțeles că orice bun donat unei persoane nu mai poate face obiectul vreunei revendicări deoarece donația reprezintă o voință unilaterală de a renunța la proprietatea unui bun în favoarea altei persoane.

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române din 1949, statua prin art. 74 că „Mănăstirea este un așezământ, în care trăiește o comunitate religioasă de călugări sau călugărițe, hotărâți a-și petrece viața în înfrânare, sărăcie și ascultare necondiționată”. De asemenea se relua art. 108 din 1925, devenit în acest *Statut* art. 83, invocându-se ca temei același canon 6 al Sinodului II din Constantinopol, dezvoltat prin art. 66 din *Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și a mănăstirilor* în aceea că toți „călugării sunt datori să aibă toate lucrurile și masa de obște (...) întrucât fără ea, călugării nu-și pot trăi votul neagoniseli” (art. 85 din *Regulamentul monahal* - 1998). Completarea acestor prevederi statutare se făcea prin art. 11 din *Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și a mănăstirilor (1950)*: cel ce voiește a se face monah (...) să prezinte testamentul de orânduirea ce s-a făcut cu averea sa, dacă o are, întrucât cel intrat în cinul monahal nu mai poate poseda avere personală. De asemenea să se constate dacă nu are datorii neplătite”, prevedere ce nu se regăsește în *Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor* din 1998.

O seamă de reguli derivă din aceste norme ale *Regulamentului monahal*: „în monahism viața de obște obligă pe călugări să socotească drept bun al obștei (chinoviei) din care fac parte fructul muncii lor și să primească în schimb – și la sănătate și la boală – locuință, hrană, îmbrăcăminte și tot ce

¹⁰ Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 166.

este de trebuință vieții lor de călugărie” (art. 67, al. 1 din *Regulamentul monahal* - 1950; art. 86 din *Regulamentul monahal* - 1998); „Bunurile materiale ale obștei trebuie să fie întrebuințate după regula vieții obștești, adică să se dea fiecărui călugăr după trebuința lui” (art. 68 din *Regulamentul monahal*- 1950; art. 85 din *Regulamentul monahal* - 1998); „monahii nu pot nici să împrumute pe cineva cu bunurile obștii și nici să împrumute dela cineva fără învoirea starețului. Nici milostenie nu pot face monahii, fără aprobarea directă sau subînțeleasă (tacită - n.n.) a starețului, fiindcă bunurile date lor spre folosință sunt ale comunității și ei nu se pot folosi de ele decât în hotarele trebuinței personale” (art. 70 din *Regulamentul monahal* - 1950). Referitor la această prevedere, art. 90 din *Regulamentul monahal* din 1998 nu mai reține aprobarea subînțeleasă din art. 70 din *Regulamentul monahal* din 1948. „Cheltuielile pentru călătoriile trebuitoare sau de folos trebuiesc făcute din bunurile de obște, fiindcă potrivit votului neagoniseli, monahii, fără aprobarea starețului nu pot întrebuința, pentru nevoile lor, bunuri provenite de la rude sau de la prieteni, căci atunci greșesc contra vieții de obște” (art. 71 din *Regulamentul monahal*; art. 91 din *Regulamentul monahal* - 1998).

Totodată există o situație aparte, cea a monahilor salariați sau pensionari care „sunt îndatorați să depună la casieria mănăstirii jumătate din salariu sau pensie în folosul obștii, iar acolo unde se hotărăște donarea întregii sume, conducerea mănăstirii se va îngriji de procurarea tuturor celor necesare pentru toți viețuitorii aceluia așezământ monahal” (art. 88 din *Regulamentul monahal* - 1998). Prevederea nu este oarecum în premieră. Ea a apărut într-un context ce avea în vedere reducerea numărului mănăstirilor. Este vorba despre *Decretul nr. 410* al Prezidiului Marii Adunări Naționale, emis la 28 octombrie 1959 care completa *Decretul nr. 177/1948 pentru regimul general al cultelor religioase*¹¹. Astfel, era introdus articolul 71 în care condiționa vârsta pentru admiterea în monahism (bărbații la 55 ani și femeile la 50 de ani) „dacă renunță la salariu sau la pensia de la stat, dacă nu sunt căsătoriți și dacă nu au obligații pe baza *Codului familiei*”¹².

Cei care încalcă aceste norme, în conformitate cu art. 99, lit. f) din *Regulamentul monahal* - 1950, pentru anumite abateri, Consiliul Duhovnicesc poate aplica unele canonisiri: „oprirea subvenției de bani pentru îmbrăcăminte și lăsarea ei în economia casei” (art. 123, al. 3, lit. c) din *Regulamentul monahal* - 1998). De asemenea, se consideră abatere și pedepsită ca atare „administrarea necinstită a averii mănăstirii” (art. 128, lit.

¹¹ *Decret nr.177 din 4 august 1948 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, publicat în „M. Of.” nr.178 din 4 august 1948.

¹² G. Enache, *Decretul nr. 410/1959. Un scurt bilanț la 50 de ani de la adoptare*, în Ziarul „Lumina”, 28 octombrie 2009, cf. <http://ziarullumina.ro/chipuri-si-fapte-din-viata-bor/decretul-4101959-un-scurt-bilant-la-50-de-ani-de-la-adoptare>

e din *Regulamentul monahal* - 1998), precum și „furtul și înstrăinarea bunurilor de obște” (art. 128, lit. f din *Regulamentul monahal* - 1998).

În prezent, privitor la averea conducătorilor mănăstirilor și a celorlalți viețuitori se face precizarea că: „nu este îngăduit starețului și nici unui monah să posede bunuri personale ca: mașini, case, apartamente, garsoniere, terenuri ș.a. Această stare contravine rânduielilor vieții mănăstirești autentice și voturilor monahale” (art. 42 *Regulamentul monahal* - 1998).

În timp, *Statutele de organizare ale Bisericii Ortodoxe Române* au avut și au dispoziții diferite privitoare la averea monahilor, pe de o parte, și cea a ierarhilor (proveniți din rândul monahilor), pe de altă parte¹³. Privitor la aceștia din urmă, canonul 40 apostolic prevede ca „Să fie arătate (cunoscute în mod lămurit) bunurile (lucrurile) proprii ale episcopului (în cazul că ar avea și bunuri proprii) și să fie arătate (cunoscute în mod lămurit) și cele domnești (bunurile Domnului, ale Bisericii), ca episcopul să aibă putere când s-ar săvârși din viață să lase ale sale cui vrea și cum vrea și să nu se piardă cele ale episcopului sub cuvânt că ar fi bunuri bisericești, atunci când el ar avea soție și copii sau rude sau casnici. Căci este drept înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor ca nici Biserica să nu sufere vreo pagubă din pricina necunoașterii bunurilor episcopului și ca nici episcopul sau rudele lui să-și risipească (bunurile) din pricina Bisericii, sau să cadă și la certuri (proces) ai săi, și moartea lui să se acopere de ocări”. Interpretarea lui este însă una clară: „pentru evitarea oricăror neînțelegeri, se impune obligația ca bunurile Bisericii și bunurile personale ale episcopului să fie ținute separate în evidență, ca în niciun chip să nu se facă vreo confuzie între ele. I se recunoaște episcopului dreptul la bunuri proprii pentru că în vremea aceea episcopii nu se recrutau exclusive dintre monahi, ci, după cum arată canonul, puteau fi și căsătoriți, având soție, copii și alte rude, ale căror drepturi de moștenire se recunosc” prin acest canon 40 apostolic¹⁴.

În aceeași ordine de idei, canonul 24 Antiohia recomandă: „Bine este ca cele ale Bisericii să se păstreze pentru Biserică cu toată grija și cu buna conștiință și cu credință către Atotvăzătorul și Judecătorul Dumnezeu. Acestea se cuvin a se chivernisi cu judecata și stăpânirea episcopului căruia îi este încredințat poporul întreg și sufletele celor ce se adună la biserică. Și cunoscute să fie cele ce aparțin Bisericii, cu știrea presbiterilor și diaconilor dimprejurul lui, ca aceștia să știe și să nu le fie necunoscut care sunt cele proprii ale Bisericii, încât nimic să nu le fie ascuns; ca, de se întâmplă episcopului să moară, cunoscute fiind lucrurile cele ce aparțin Bisericii, nici acestea să nu lipsească și să nu se piardă, nici cele proprii ale episcopului să

¹³ Emilian Iustinian Roman, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române de la 1948 până la 2008. Prezentare comparativă*, Editura Performantica, Ediția a II-a, Iași, 2011, p. 95-96.

¹⁴ Ioan N. Floca, *Canoanele...*, p. 29.

nu se surpe sub pretextul lucrurilor bisericești. Căci drept și plăcut este atât înaintea lui Dumnezeu, cât și a oamenilor ca cele proprii ale episcopului să le lase oricărora ar voi el; iar cele ale Bisericii pentru dânsa a se păstra și nici Biserica să nu sufere vreo pagubă, nici episcopul să nu fie lipsit de bunurile sale în favorul obștesc sub pretextul Bisericii, sau cei ce-i aparțin să cadă în proces și pe lângă aceasta, dânsul după moarte să se acopere de ocări”¹⁵.

Pe lângă cele amintite în privința averii ierarhilor, *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române* din 1925 făcea precizarea prin art. 13, al. 1 că „prin derogare de la codul civil, întreaga avere lăsată de mitropoliți, episcopi și arhieri la moartea lor, dacă nu au moștenitori rezervatari (părinți sau copii) sau nu lasă testament, trece ca succesiune de drept Mitropoliei, Episcopiei sau Eparhiei unde ei funcționau”. Prin urmare ierarhii puteau să dețină orice avere de care să dispună în două moduri: fie urma să fie moștenită de către rezervatari fie puteau să decidă de ea prin testament. Referitor la moștenitorii rezervatari, situația părinților este certă. Cu privire la copii, trebuie precizată situația copiilor naturali proveniți dintr-o căsătorie încheiată înainte de tunderea în monahism a chiriarhilor respectivi care au rămas văduvi în urma decesului soțiilor lor¹⁶.

Art. 13, al. 2 face însă precizarea că în cazul în care chiriarhii lasă moștenitori rezervatari ascendenți sau descendenți sau ambele categorii (deci dacă și părinții sau unul dintre ei ar supraviețui la decesul copilului lor devenit ierarh), toți aceștia succed la ½ din averea deținută. Cealaltă ½ revine părții constitutive a Bisericii Ortodoxe, respectiv Mitropoliei, Episcopiei sau Eparhiei.

Referitor la jumătatea moștenitorilor rezervatari - atât ascendenți, cât și descendenți - aceasta urma să se împartă în două părți. Legea din 1925 nu face precizarea referitor la proporția averii ce urmau să o moștenească ascendenții și, respectiv, descendenții defunctului. Din această cauză ea putea fi socotită în părți egale sau inegale. În cazul mai multor copii, averea lăsată lor putea fi inferioară cantitativ proporției ascendenților, care ar fi putut fi chiar unul singur (în cazul supraviețuirii unui singur părinte). Se înțelege că acestuia îi revenea prin moștenire un procentaj mai mare, pe când descendenților, socotiți fiecare în mod individual (indiferent de numărul lor) li se repartizau procente mai mici (art. 13, al. 3).

În cazul în care ar fi doar moștenitori dintr-o singură linie (consângenă, ascendentă sau descendentă, n.n.), acestora le revenea întreaga jumătate de avere (art. 13, al. 4). De asemenea, al. 5 din același articol protejează rezervatarii în cazul existenței lor obligând parcă chiriarhul care ar dori să dispună printr-un testament de jumătatea rezervată acestora să nu o

¹⁵ *Ibidem*, p. 202.

¹⁶ A se vedea nota nr. 20.

poată testa în favoarea altor persoane mai mult sau mai puțin străine, ci „trebuie să lase prin testament jumătate din avere rezervatarilor” (art. 13, al. 5).

Doar în situația în care nu ar avea rezervatari ar putea dispune de această jumătate în favoarea altor persoane. De asemenea, cealaltă jumătate ar putea fi testată pentru a fi folosită de către Mitropolie, Episcopie sau Eparhie în diferite scopuri (bisericești, culturale, filantropice sau obștești) conform art. 13, al. 6 din *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române -1925*.

Cu privire la bunurile mobile prin natura lor (cărțile din biblioteca personală a chiriarhilor), acestea rămân proprietatea eparhiei, în condiția în care „când ei în viață fiind, n-ar fi testat-o vreunui așezământ cultural bisericesc” (art. 14 din *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române - 1925*). Cu alte cuvinte, de aceste bunuri mitropoliții, episcopii și arhierii puteau dispune doar în favoarea unei instituții culturale din cadrul Bisericii, caz în care eparhia nu avea dreptul de a dobândi această parte de avere întrucât nu îi era rezervată ca și în cazul întregii lor averi. Putem afirma că regimul juridic al acestor bunuri ce fac parte din averea chiriarhilor, derogă de la prevederile întregului art. 13 din *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române – 1925*. Doar „odăjdiile și toate obiectele de cult care le-au aparținut sau folosit rămân eparhiei la care au păstorit” spre finalul vieții (art. 14 din *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române – 1925*). Este de la sine înțeles că odăjdiile și obiectele de cult fac parte din categoria bunurilor sacre, iar destinația lor nu poate fi alta decât cea bisericască. Cât privește doar „folosința” unor bunuri, se subînțelege că nefiind proprietari pe aceste lucruri, ele nu pot face obiectul unor dispoziții ce au ca obiect bunul unei alte persoane. În același sens art. 195 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române din 1949* preciza că „biblioteca ierarhilor, precum și toate odăjdiile și obiectele de cult ale acestora nu intră în masa succesorală și se dobândesc de drept în întregime de către Eparhie”.

Același *Statut* din 1949 prin art. 194 stipula că „eparhiile au vocație asupra întregii averi succesoriale a ierarhilor lor și se socotesc succesoare rezervatari a ½ din această avere, în cazul în care vin în concurs cu succesorii sesinari sau testamentari”. În consecință, dacă chiriarii nu ar avea succesori „sesinari sau testamentari”, eparhiei i-ar reveni întreaga avere a ierarhilor. În caz contrar dreptul de moștenire s-ar reduce la jumătate din masa lor succesorală. În acest sens este grăitor al. 2 al aceluiași articol: „Drepturile succesorilor sesinari sau testamentari se vor raporta numai asupra jumătății nerezervată Eparhiilor și sunt reglementate conform dispozițiilor Codului Civil”.

Regimul juridic al acestui tip de succesiune specială se schimbă în anul 2008 prin noul *Statut pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*: „Eparhiile au vocație asupra tuturor bunurilor succesoriale ale ierarhilor lor (art. 194 din *Statut B.O.R.* - 2008). În susținerea acestui drept exclusiv sunt invocate canoanele 40 apostolic și 24 Antiohia amintite mai sus. Prin urmare, se presupune că în conformitate cu cele cuprinse în canonul 40 apostolic și cu articolele statutare invocate, „bunurile” ce formează obiectul moștenirii pot fi dobândite de către monahi doar după hirotonia în treapta arhieriei, însă Eparhiile sunt cele cu drept de succesiune exclusivă în privința lor. Dacă în accepțiunea dreptului comun prin noțiunea de „bun” se înțelege „orice lucru în privința căruia pot exista drepturi și obligații patrimoniale”¹⁷, din punct de vedere eclesial bunurile deținute de către aceste persoane nu pot fi decât mobile. Este grăitor în acest sens întregul *Regulament pentru administrarea averilor bisericesti*¹⁸ și în special art. 1 care face referire doar la bunurile care aparțin unităților bisericesti organizate ca persoane juridice, nu și celor fizice, constituind astfel „averea bisericască”. Prin derogare însă de la această regulă generală prin „bun al unui ierarh” trebuie să se înțeleagă bunurile mobile pe care le-ar putea dobândi prin mai multe modalități (cumpărare, moștenire, donație, etc.).

În ceea ce privește condițiile alegerii unui chiriarh *Legea și Statutul Bisericii Ortodoxe Române din 1925* nu impunea vreo măsură specială, aceasta rămânând în sarcina sfințelor canoane și cutumei bisericesti. Doar art. 129 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* din 1949 făcea această precizare: „Episcopii și mitropoliții se aleg dintre licențiații sau doctorii în teologie, Mitropoliți, Episcopi, Arhieri, monahi sau preoți din categoria I, văduvi prin deces, care sunt cetățeni români, îndeplinesc condițiunile canonice și sunt bine pregătiți pentru această treaptă”. Prin Hotărârea Adunării Naționale Bisericești nr. 8576/10 iunie 1973, nu orice monah putea accede la treapta ierarhică, ci doar Arhimandriții (prevedere regăsită în art. 129 din *Statutul B.O.R.*, ediția 2003¹⁹), situație rămasă în vigoare prin noul *Statut* din 2008. De asemenea, chiar dacă nu se face precizarea intrării în monahism a candidatului ales din rândul laicilor (licențiat sau doctor în teologie), ori cleric de mir (preot din categoria I, vădov prin deces), această condiție a intrării în monahism în

¹⁷ Mircea Costin, Mircea Mureșan și Victor Ursa, *Dicționar de Drept civil*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 51.

¹⁸ *Regulament pentru administrarea averilor bisericesti*, publicat în vol. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, 1953, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă 1953, p. 345-362.

¹⁹ *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, publicat în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXVIII (1959), nr. 1; republicat în vol. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, 1953 și *Extras*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române 2003, p. 3-54.

vederea hirotoniei în treapta ierarhiei este imperativă prin tradiție²⁰. De asemenea, în privința ierarhilor „pensionați sau retrași, Sfântul Sinod va reglementa drepturile acestora în conformitate cu prevederile statutare și regulamentare bisericești” (art. 196 din *Statut B.O.R.* - 2008).

În final, facem precizarea că personalul monahal poate fi salariat sau nesalariat. Cu privire la asigurările sociale de stat ale salariaților Bisericii Ortodoxe Române, *Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*²¹ legiferează că „Salariații și asigurații cultelor ale căror case de pensii sunt integrate în sistemul asigurărilor sociale de stat vor fi supuși prevederilor legislației privind asigurările sociale de stat” [art. 24, al (1) din *L. C.*]. Conform art. 293³, lit. f) din *Codul fiscal*, contribuabil al sistemelor de asigurări sociale este și „orice plătitor de venituri de natură salarială sau asimilate salariilor”, deci atât personalul clerical, cât și cel neclerical angajat al Bisericii Ortodoxe Române. Prin *Legea nr. 52/1993 privind integrarea sistemului de asigurări sociale al personalului Bisericii Ortodoxe Române în sistemul asigurărilor sociale de stat*, disponibilitățile bănești ale Casei de Pensii și Ajutoare a personalului Bisericii Ortodoxe Române și al unităților subordonate, stabilite conform bilanțului contabil la 30 septembrie 1992, s-au vărsat la Ministerul Muncii și Protecției Sociale, pe bază de protocol. În consecință, angajații Bisericii au fost incluși în sistemul național de asigurări sociale. În același context, prin art. 213, al. (2), lit. j) din *Legea nr. 95 din 14 aprilie 2006 privind reforma în domeniul sănătății*²², „sunt asigurate, alături de alte categorii, cu plata contribuției din alte surse, persoane precum (...) „personalul monahal al cultelor recunoscute, aflat în evidența Secretariatului de Stat pentru Culte, dacă nu realizează venituri din muncă, pensie sau din alte surse”.

De asemenea, *Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice*²³ include în această categorie ca fiind asigurate obligatoriu

²⁰ Preotul de mir Ioan Marina, văduv prin decesul soției, având doi copii, a fost tuns în monahism și hirotesit arhimandrit în ziua de 11 august 1945, cu o zi înainte de hirotonia sa întru arhieru sub numele de Justinian (12 august 1945), devenit mai târziu cel de-al treilea patriarh al României. De asemenea, preotul de mir Liviu Streza, văduv prin decesul soției, la 4 iulie 1996 este ales de către Sfântul Sinod episcop al Caransebeșului; la 20 iulie 1996 este tuns în monahism primind numele de Laurențiu, iar la 11 august 1996 este hirotonit episcop, cf. https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_Ortodox%C4%83_Rom%C3%A2n%C4%83 (accesat 15 iunie 2018).

²¹ *Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, a fost publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 18/08.01.2006.

²² *Legea nr. 95 din 14 aprilie 2006 privind reforma în domeniul sănătății*, publicată cu rectificări în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 391 din 5 mai 2006, modificată și completată.

²³ *Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 852 din 20 decembrie 2010, modificată și completată.

„persoanele care realizează venituri de natură profesională, altele decât cele salariale (...) [art. 6, al. (1), pct. I, lit a) din *Legea nr. 26372010*]; precum și pe bază de contract de asigurare socială chiar și „personalul clerical și cel asimilat din cadrul cultelor recunoscute prin lege, neintegrate în sistemul public... [art. 6, al. (2) din *Legea nr. 263/2010*].

Din cele expuse până acum putem observa că regimul juridic al deținerii bunurilor de către cei care au depus voturile monahale a suferit în timp unele modificări în materie. Principiile canonice cuprinse însă în art. 74, al. 1) din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* sunt cele aplicabile și în acest domeniu deoarece *Statutul* în sine are regim de „lege fundamentală a Bisericii”, cum specifică odinioară canonistul Liviu Stan. Prin urmare, prevederile sale rămân obligatorii „pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română din țară și din afara granițelor țării”, fiind extinse prin noile „regulamente specifice aprobate de către Sfântul Sinod” sau prin aplicarea celor în vigoare „în măsura în care acestea nu contravin prezentului statut” (art. 203, al. 1-3 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*).